

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет біології, географії та екології
Кафедра географії та екології

**РЕАЛІЗАЦІЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В
СУЧАСНІЙ ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ
АНАЛІЗ КОНЦЕПЦІЙ «ІНТЕЛЕКТ УКРАЇНИ» І
НУШ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконав: здобувач 3 курсу 05-319 групи
Спеціальності 014 Середня освіта,
Спеціалізації 014.07 Географія
Освітньо-професійної програми
«Середня освіта (Географія)»
Онопрієнко Ярослав Сергійович

Керівник: к.геогр.н, доц. Молікевич Р.С.
Рецензент: вчитель географії Херсонська
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №50
імені Романа Набєгова Херсонської міської
ради, Шнейдміллер Н.К.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ.....	5
1.1. Нормативно-правова база та державні стандарти географічної освіти в Україні	5
1.2. Порівняльна характеристика концептуальних підходів моделей НУШ та «Інтелект України»	6
1.3. Історичні аспекти становлення та етапи впровадження освітніх моделей «Інтелект України» та НУШ.....	9
РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОГО КОМПОНЕНТА.....	13
2.1. Методична специфіка навчальних посібників-зошитів проєкту «Інтелект України» у порівнянні з підручниками НУШ	13
2.2. Аналіз змісту та завдань окремих географічних тем (на прикладі зошитів-посібників для 8 класу).....	17
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	24

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена докорінною трансформацією системи загальної середньої освіти в Україні, що супроводжується пошуком оптимальних моделей навчання в межах реалізації концепції «Нова українська школа» та науково-педагогічного проєкту «Інтелект України». У сучасних умовах географічна освіта трансформується з репродуктивного вивчення фактів у інструмент формування цілісної природничо-наукової картини світу, екологічної свідомості та просторового мислення, проте механізми впровадження цих завдань у зазначених освітніх моделях суттєво різняться. Потреба у порівняльному аналізі виникає через дискусійність питань інтеграції географічного контенту в курси природничого спрямування НУШ порівняно з інтенсифікованим, академічно спрямованим підходом проєкту «Інтелект України». Необхідність теоретичного обґрунтування та методичного оцінювання цих концепцій диктується запитом освітянської спільноти на виявлення найбільш ефективних практик формування предметних компетенцій учнів, що і визначає доцільність обраного напрямку дослідження в контексті розбудови якісної географічної освіти.

Мета дослідження полягає у порівняльному аналізі реалізації географічного компонента в концепціях НУШ та «Інтелект України» для виявлення специфіки формування предметних компетентностей учнів.

Завдання дослідження полягають в наступному:

- розкрити теоретико-методологічні основи географічної освіти в умовах реформування шкільної ланки;
- зіставити змістове наповнення та методичний інструментарій викладання географії у програмах НУШ та «Інтелект України»;

- порівняти підходи до проведення уроків обох моделей на прикладі тем 8 класу.

Об'єкт дослідження: процес реалізації географічної освіти в системі сучасної загальної середньої освіти України.

Предмет дослідження: концептуальні засади, зміст навчальних програм та методичні особливості викладання географії в межах моделей НУШ та «Інтелект України».

Методи дослідження. теоретичний аналіз науково-педагогічної та нормативної літератури для окреслення базису географічної освіти; порівняльно-педагогічний метод для зіставлення навчальних планів і програм НУШ та «Інтелекту України»; системно-структурний аналіз для вивчення змісту географічних компетенцій; а також метод узагальнення для формулювання висновків щодо ефективності досліджуваних освітніх моделей.

Робота складається з вступу, 2-х розділів, висновків, списку використаних джерел (загальним обсягом 22 джерел). Загальний обсяг роботи 22 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

1.1. Нормативно-правова база та державні стандарти географічної освіти в Україні

Сучасна географічна освіта в Україні базується на розгалуженій системі нормативно-правових актів, що визначають стратегічні напрями розвитку середньої школи. Ключовим документом є Закон України «Про освіту» [1], який закріпив перехід до компетентнісного підходу, та Закон України «Про повну загальну середню освіту» [2], що надав закладам освіти право на академічну автономію — можливість обирати освітні програми, навчальні плани та методики навчання. Це створило юридичне підґрунтя для паралельного існування як типових програм (НУШ) [3], так і альтернативних науково-педагогічних проєктів, таких як «Інтелект України» [4].

Центральне місце в нормативній базі посідає Державний стандарт базової середньої освіти (2020 р.) [5], який визначає вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів у природничій освітній галузі. Згідно зі стандартом, географічна освіта має забезпечувати формування цілісної природничо-наукової картини світу, розвивати здатність до екологічного мислення та раціонального природокористування. Важливою особливістю сучасного стандарту є його орієнтація не на обсяг вивченого матеріалу, а на набуття ключових компетентностей, серед яких для географії найбільш релевантними є математична, екологічна та інформаційно-комунікаційна грамотність.

Реалізація цих вимог відбувається через модельні навчальні програми. У системі НУШ програми мають рекомендаційний характер, що дозволяє вчителю самостійно адаптувати контент та обирати між

інтегрованими курсами (наприклад, «Пізнаємо природу» у 5–6 класах) та предметним навчанням. Натомість проєкт «Інтелект України» працює за власною освітньою програмою, яка пройшла державну експертизу та затверджена МОН України. Вона відповідає вимогам Державного стандарту, проте відрізняється структурою та логікою викладу матеріалу, роблячи акцент на поглибленій теоретичній підготовці та інтенсифікації навчання.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення географічної освіти в Україні створює варіативне середовище, де державні стандарти виступають єдиним обов'язковим орієнтиром результатів, тоді як шляхи їх досягнення в концепціях НУШ та «Інтелект України» суттєво відрізняються на рівні програмного та методичного втілення.

1.2. Порівняльна характеристика концептуальних підходів моделей НУШ та «Інтелект України»

Порівняльний аналіз концептуальних засад Нової української школи (НУШ) та науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» дозволяє виявити фундаментальні відмінності у стратегіях підготовки учнів. В основі концепції НУШ лежить дитиноцентризм та «педагогіка партнерства», де головною метою є не накопичення академічних знань, а формування життєвих компетентностей (soft skills) та соціалізація[6]. Географія в контексті НУШ розглядається як інструмент розуміння взаємозв'язків у системі «людина-суспільство-природа», де акцент зміщується на самостійний пошук інформації та дослідницьку діяльність [7]. Натомість проєкт «Інтелект України» базується на концепції інтенсифікації навчання та розвитку академічної обдарованості. Тут пріоритетом є формування системного наукового мислення через високий темп опанування матеріалу та інтеграцію знань. Якщо НУШ надає вчителю значну свободу у виборі форм і методів роботи, то

«Інтелект України» пропонує чітко структуровану, технологічну модель навчання, де кожний крок уроку регламентований методичними рекомендаціями.

Суттєві розбіжності спостерігаються і в підходах до викладання природничого компонента. НУШ пропагує глибоку інтеграцію, що часто призводить до розмивання меж класичної географії у змісті комбінованих курсів («Пізнаємо природу»), де основна увага приділяється формуванню наукового світогляду через експерименти та спостереження. «Інтелект України» також використовує принципи інтеграції, проте зберігає при цьому високу науковість і теоретичну складність матеріалу. Важливою ознакою проєкту є використання спеціальних технік розвитку когнітивних сфер (пам'яті, уваги, мислення) безпосередньо в процесі вивчення географічних тем, що створює ефект «навчання без примусу» завдяки динамічній зміні видів діяльності. Для системного розуміння розбіжностей у підходах до викладання географії доцільно здійснити порівняльну характеристику ключових параметрів досліджуваних моделей (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Порівняльна характеристика концептуальних засад НУШ та науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» у контексті географічної освіти*

Параметри порівняння	Концепція «Нова українська школа» (НУШ)	Проект «Інтелект України»
Провідна ідея	Формування життєвих компетентностей (soft skills) та соціалізація.	Інтенсифікація навчання та розвиток академічної обдарованості (високий IQ).
Роль учителя	Фасилітатор, коуч, партнер; має високу академічну свободу.	Технолог, модератор; працює за чітко визначеним методичним алгоритмом.

Формат змісту	Часто інтегровані курси («Пізнаємо природу»); акцент на практичності.	Чітко структурований академічний складник із високим науковим рівнем.
Методи навчання	Дослідницькі, проєктні, ігрові методи, спрямовані на самостійний пошук.	Технології раціонального навчання: тренажери, вправи на розвиток пам'яті та уваги.
Навчальні матеріали	Варіативні: підручники різних авторів, робочі зошити, цифрові ресурси.	Уніфікований посібник-зошит (комплексне видання «все в одному»).
Оцінювання	Формувальне оцінювання, акцент на поступі учня та самооцінюванні.	Поєднання традиційного та формувального оцінювання з високими вимогами до результату.
Очікуваний результат	Випускник, здатний до критичного мислення та адаптації у суспільстві.	Випускник із системними науковими знаннями, готовий до інтелектуальної конкуренції.

* складено на основі джерел [8,9]

Як свідчать дані таблиці, обидві моделі, попри спільну нормативну базу, пропонують різні інструменти досягнення освітніх результатів: НУШ фокусується на гнучкості та м'яких навичках, тоді як «Інтелект України» — на технологічності та глибокій теоретичній базі». Отже, ключова концептуальна відмінність полягає в тому, що НУШ орієнтується на адаптивність учня до суспільного життя через практико-орієнтоване навчання, тоді як «Інтелект України» ставить за мету створення інтелектуального фундаменту для майбутньої наукової та професійної діяльності в умовах високої конкуренції.

1.3. Історичні аспекти становлення та етапи впровадження освітніх моделей «Інтелект України» та НУШ

Розуміння сучасної специфіки викладання географії неможливе без аналізу історичного контексту появи досліджуваних проєктів. Обидві моделі виникли як відповідь на запит суспільства щодо модернізації застарілої радянської системи навчання, проте обрали різні шляхи реалізації.

Проєкт «Інтелект України» був започаткований у 2008 році групою науковців Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди під керівництвом доктора педагогічних наук І. В. Гавриш. На відміну від загальнодержавних реформ, цей проєкт розпочинався як експеримент, спрямований на роботу з обдарованими дітьми [10].

Етап апробації (2008–2011). Проєкт впроваджувався у базових школах Харкова. Головною ідеєю було створення системи, де дитина отримує не лише знання, а й розвиває когнітивні сфери (пам'ять, увагу, гнучкість мислення).

Всеукраїнське масштабування (з 2012). Після успішних результатів експерименту Міністерство освіти і науки України дозволило поширення досвіду на інші регіони. Проєкт став унікальним прикладом «високотехнологічної» освіти, де навчальний план, посібники-зошити та методичний супровід розробляються централізовано науковою групою.

Станом на 2020-ті роки проєкт охоплює тисячі класів по всій країні. Його впровадження довело, що використання спеціальних технік раціонального навчання (які ми бачимо в зошитах з географії) дозволяє учням засвоювати матеріал швидше та глибше за стандартну програму [11].

Концепція Нової української школи (НУШ) постала як фундаментальна відповідь на виклики постіндустріального суспільства, де на зміну простій трансляції знань прийшла необхідність формування життєвих компетентностей. На відміну від традиційної освітньої парадигми, орієнтованої на енциклопедичність та відтворення фактажу, НУШ базується на принципах дитиноцентризму та педагогіки партнерства, де вчитель, учень і батьки є рівноправними учасниками освітнього процесу [12]. Ключовою метою реформи є створення школи, у якій приємно навчатись і яка дає учням не лише знання, а й вміння застосовувати їх у реальному житті. В основі цієї моделі лежить орієнтація на «м'які навички» (soft skills) — критичне мислення, емоційний інтелект, здатність до колаборації та розв'язання складних проблем. Такий підхід зумовив трансформацію ролі вчителя з єдиного джерела істини на фасилітатора та ментора, який не диктує готові відповіді, а створює умови для їхнього самостійного пошуку учнями через дослідницьку діяльність [13].

Впровадження НУШ стало наймасштабнішою освітньою реформою за часи незалежності України, що реалізується за чітко визначеним стратегічним планом «згори донизу». Процес розпочався у 2017 році з пілотування нових стандартів у 100 школах, після чого у 2018 році реформа стартувала на загальнодержавному рівні для всіх перших класів початкової школи. Важливим етапом стало нормативне закріплення нового Державного стандарту базової середньої освіти, що дозволило з 2022 року поширити принципи НУШ на середню ланку (5–9 класи) [14]. Саме на цьому етапі викладання географії зазнало найбільших змін, оскільки нові навчальні програми вимагали відходу від академізму на користь інтегрованих курсів та діяльнісного підходу. На відміну від авторських проєктів, НУШ передбачає системне переозброєння матеріально-технічної бази шкіл та масову

перепідготовку педагогічних кадрів, що дозволяє створювати єдиний освітній простір, незалежно від регіону чи статусу закладу [15].

Методична специфіка викладання географії в межах НУШ найповніше втілена у новому поколінні підручників, які виконують роль інтерактивних навігаторів. На відміну від закритих технологічних систем, підручники таких авторів, як Т. Гільберг чи С. Кобернік, пропонують відкриту структуру, насичену проблемними питаннями, кейс-стаді та QR-кодами, що ведуть до зовнішніх цифрових ресурсів. Це спонукає учня до виходу за межі друкованого тексту, стимулюючи навички медіаграмотності та самостійного пошуку інформації в інтернеті [16]. Структура параграфа в НУШ часто побудована за логікою наукового пошуку: від актуалізації власного досвіду дитини (наприклад, через обговорення популярних фільмів чи явищ) до проведення самостійних досліджень та рефлексії. Такий підхід дозволяє вчителю гнучко адаптувати навчальний план під особливості конкретного класу, надаючи перевагу творчим проектам та груповим формам роботи, що сприяє соціалізації учнів та їхній підготовці до життя в динамічному світі [17].

Аналізуючи історичний контекст, важливо підкреслити розбіжність у векторах розвитку НУШ та науково-педагогічного проекту «Інтелект України». Якщо «Інтелект України» розвивався як наукова ініціатива «знизу», орієнтована на обдарованих дітей та інтенсифікацію навчання за рахунок спеціальних когнітивних технік, то НУШ є соціально орієнтованою державною стратегією, що базується на принципах інклюзивності та рівності [18]. Проте досвід «Інтелекту України» у використанні посібників-зошитів та алгоритмізації навчання став цінним підґрунтям для порівняльних досліджень, оскільки він демонструє можливість поєднання академічної глибини з високим рівнем технологізації. Таким чином, сучасна українська освіта перебуває у стані продуктивного діалогу між державною моделлю НУШ, яка

гарантує розвиток компетентностей для кожного, та спеціалізованими проєктами, що пропонують альтернативні шляхи досягнення високих освітніх результатів через посилений когнітивний тренінг.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОГО КОМПОНЕНТА

2.1. Методична специфіка навчальних посібників-зошитів проєкту «Інтелект України» у порівнянні з підручниками НУШ

Практична реалізація географічної освіти в сучасних умовах демонструє принципово різні підходи до конструювання навчального простору. У моделі НУШ основним носієм змісту залишається підручник, який, відповідно до концепції, виконує роль навігатора та стимулює учня до самостійного пошуку інформації. Натомість у науково-педагогічному проєкті «Інтелект України» використовується цілісний навчально-методичний комплекс у формі посібника-зошита з друкованою основою. Як зазначає Н. Свір, такі зошити є втіленням меритократичної освіти, де кожен етап уроку чітко алгоритмізований для максимізації інтелектуального розвитку дитини. Головна методична відмінність полягає в тому, що посібник-зошит «Інтелекту» повністю замінює собою підручник, атлас та робочий зошит, об'єднуючи їх в одну логічну структуру. Це дозволяє вчителю не витратити час на організаційні моменти (пошук сторінки в різних джерелах), а зосередитися на інтенсивному опануванні матеріалу.

Структура посібника-зошита «Інтелект України» базується на принципах раціонального навчання та багаторазового повторення. У кожному уроці інтегровані спеціальні вправи, такі як «Швидкісний тренажер» або методика «Повітряні кульки», які спрямовані на міцне засвоєння географічної номенклатури та термінології. У порівнянні з підручниками НУШ, де акцент робиться на розлогі тексти та ілюстративний ряд, зошити проєкту містять лаконічні опорні конспекти та готові схеми для заповнення. Це мінімізує механічну роботу учня з

переписування тексту, вивільняючи час для аналітичних операцій. Крім того, важливою особливістю є наявність QR-кодів безпосередньо в структурі завдань, що забезпечує миттєвий доступ до відеоматеріалів (наукових експедицій, анімацій природних процесів), які є обов'язковим елементом кожного уроку.

Таблиця 2.1.

Типова структура уроку географії в проєкті «Інтелект України» (за матеріалами посібників-зошитів)

Етап уроку	Назва та зміст вправи / активності	Методична мета етапу
I. Організаційний	Методика перевірки домашнього завдання	Систематичний контроль та актуалізація опорних знань.
II. Актуалізація та мотивація	Робота зі світлиною та географічними координатами	Розвиток просторового мислення, прив'язка теми до конкретного об'єкта на карті.
III. Засвоєння нового матеріалу	Перегляд презентації / відеофрагмента	Мультимедійне сприйняття інформації; виділення головного в тексті.
IV. Робота з номенклатурою	Робота з картою атласу та контурною картою	Формування практичних навичок локалізації об'єктів.
V. Тренувальний	Вправа «Упиши пропущене» / Робота зі схемами	Структурування теоретичного матеріалу в логічні ланцюжки.
VI. Психотехнічний	Методика «Запам'ятовую ефективно» / «Повітряні кульки»	Використання технік раціонального навчання для засвоєння термінів.
VII. Підсумковий	Самостійна робота / Тестові завдання	Оперативна перевірка рівня засвоєння матеріалу безпосередньо на уроці.

VIII. Творчий (варіативний)	Робота над проєктом (за планом на обкладинці)	Розвиток дослідницьких навичок та самостійності.
--------------------------------	--	---

Аналіз зошитів показує, що кожен урок починається з візитної картки об'єкта (фото, назва, координати), що одразу налаштовує учня на географічний контекст. Особливу увагу варто звернути на те, що домашнє завдання винесено в окремий блок, який дублює структуру уроку, забезпечуючи циклічність навчання. Така структура суттєво відрізняється від НУШ, де уроки можуть мати вільну форму (урок-екскурсія, урок-кейс), тоді як в «Інтелекті» ми бачимо стабільний, високоефективний дидактичний цикл.

У межах же реалізації концепції Нової української школи підручник географії зазнав суттєвої трансформації, перетворившись із джерела готових знань на інтерактивний посібник-навігатор. На відміну від посібників-зошитів проєкту «Інтелект України», які є жорстко алгоритмізованими сценаріями уроку, підручник НУШ пропонує варіативне середовище, де зміст подано через систему проблемних питань та дослідницьких завдань. Структура сучасного підручника (наприклад, авторів В. Гільберг або Л. Кобернік [19,20]) базується на діяльнісному підході: параграфи починаються з рубрик «Актуалізація» або «Поміркуйте», що стимулює учнів до самостійного виведення географічних закономірностей. Текстовий контент у НУШ значно скорочений на користь візуалізації — інфографіки, картосхем та QR-кодів, які ведуть до інтерактивних моделей чи відеоматеріалів. Це створює простір для академічної свободи вчителя, який може обирати рівень складності завдань та методику їх виконання залежно від потреб класу. Якщо в «Інтелекті» учень працює в межах закритої системи «все в одному», то підручник НУШ спонукає до виходу за межі однієї книги, вимагаючи використання зовнішніх ресурсів, атласів та проведення самостійних мінідосліджень. Таким чином, підручник НУШ

орієнтований на розвиток м'яких навичок (soft skills) та критичного мислення, тоді як посібники-зошити «Інтелекту» фокусуються на інтенсивному формуванні твердих знань та автоматизації когнітивних навичок через систему вправ-тренажерів.

Для підбиття підсумку порівняльного аналізу методичного інструментарію доцільно зіставити ключові компоненти обох моделей у межах єдиної логіки (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2.

Порівняння методичного інструментарію НУШ та проєкту
«Інтелект України»

Компонент	Підручник НУШ	Посібник-зошит «Інтелект України»
Формат видання	Класична книга (навігатор), що потребує окремих зошитів та атласів.	Комплексне видання «все в одному» (текст + зошит + карти).
Тип викладу	Проблемно-дискусійний, орієнтований на пошук.	Алгоритмізований, орієнтований на швидке засвоєння.
Домашнє завдання	Творче, проєктне або варіативне (на вибір учня).	Структурований тренінг із блоками повторення та тестів.
Робота з пам'яттю	Опосередкована через контекстні завдання.	Спеціальні техніки («Повітряні кульки», «Запам'ятовую ефективно»).
Роль візуалізації	Ілюстрація та доповнення до тексту.	Основа для виконання завдань безпосередньо в зошиті.

Таким чином, якщо НУШ пропонує варіативне освітнє середовище з акцентом на дослідницьку автономію, то «Інтелект України» реалізує

високотехнологічну модель, де посібник-зошит виступає детальним сценарієм успішної навчальної діяльності.

2.2. Аналіз змісту та завдань окремих географічних тем (на прикладі 8 класу)

Для проведення детального контент-аналізу та порівняння методичних підходів у межах восьмого класу було обрано тему «Формування рельєфу України. Типи рельєфу за походженням». Порівняння здійснюється на основі двох типів навчальних матеріалів, що репрезентують різні освітні парадигми: посібника-зошита науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» (Частина 3, Тиждень 3) та плану-конспекту з посібника Філончук З. В. «Географія. 8 клас» (серія «Мій конспект», видавництво «Основа») [21]. Вибір посібника З. В. Філончук як еталона моделі НУШ зумовлений його широким використанням у педагогічній практиці та відповідністю вимогам компетентнісного підходу, що дозволяє наочно зіставити алгоритмізований, технологічний підхід «Інтелекту» з варіативним сценарієм уроку, орієнтованим на активне навчання та критичне мислення в межах загальнодержавного стандарту.

Для порівняння наведемо структурно-логічне зіставлення матеріалів проєкту «Інтелект України» та посібника З. Філончук (НУШ) (таблиця 2.3):

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика структури уроку за темою «Рельєф»
(8 клас)

Етап уроку	Модель «Інтелект України» (Посібник-зошит)	Модель НУШ (Конспект З. Філончук)
Вступ та мотивація	Предметно-координатний:	Емоційно-пізнавальний:

	Робота зі світлиною Мармурової печери та визначення координат.	Обговорення мультфільму «Льодовиковий період», виступи учнів із дослідженнями.
Актуалізація знань	Технологічний: Доповнення готової логічної схеми «Процеси рельєфоутворення».	Комунікативний: Бесіда, фронтальне опитування, формулювання мети разом з учнями.
Вивчення нового матеріалу	Алгоритмізований: Перегляд презентації, вправа «Упиши пропущене» (опорний конспект).	Діяльнісний: Мінілекція вчителя, використання зовнішніх онлайн-мап, робота в парах.
Закріплення та практика	Індивідуально- тренувальний: Робота з контурною картою в зошиті, тести «Зірочки», аналітичні таблиці.	Груповий: Робота з інструктивними картками за групами (карст, зсуви, яри), презентація результатів.
Контроль та рефлексія	Автоматизований: Самоперевірка за ключами, швидкісні тести наприкінці кожного уроку.	Психологічний: Вправи «Три обличчя», «Мікрофон», «Продовж речення».
Домашнє завдання	Циклічний тренінг: Блок ДЗ у посібнику (повторення теорії + тренажер + творче завдання).	Варіативний: Опрацювання підручника, підготовка нового наукового дослідження.

Проведемо аналіз запропонованих для застосування прийомів:

1. Прийоми актуалізації та мотивації: «Емоційний гачок» проти «Координатної прив'язки». У посібнику З. Філончук (НУШ) основний прийом мотивації базується на емоційному залученні через масову культуру (обговорення мультфільму «Льодовиковий період»). Це

прийом «емоційного гачка», який створює комфортне середовище та апелює до власного досвіду дитини. Наукова цінність такого підходу полягає у розвитку асоціативного мислення. Натомість в «Інтелекті України» застосовано прийом «Координатної прив'язки». Учень не просто дивиться на фото печери, він одразу локалізує її в просторі через координати. Це формує жорстку професійну звичку географа: будь-який об'єкт має математичну адресу. Такий прийом працює на розвиток просторової уяви та автоматизацію картографічних навичок, що є критично важливим для академічної підготовки.

2. Прийоми опрацювання тексту: «Опорний конспект» проти «Творчого конструювання». В «Інтелекті» ключовим є прийом «Упиши пропущене». Це модифікований метод опорних конспектів за В. Шаталовим [22], адаптований до сучасних умов. Учень отримує логічно вибудований кістяк знань і має заповнити пропуски. Це мінімізує час на механічний запис і максимізує роботу пам'яті. У плані-конспекті НУШ використовується прийом «Творчого конструювання» (заповнення таблиці під час лекції або роботи з текстом). Тут учень має сам виділити головне з потоку інформації. Це складніше завдання, яке розвиває вміння фільтрувати дані, проте воно несе ризики втрати важливих деталей, якщо дитина має нижчий темп сприйняття. Таким чином, «Інтелект» гарантує результат через структуру, а НУШ — через самостійність вибору.

3. Прийоми роботи з номенклатурою: «Повітряні кульки» та «Зірочки». Унікальним прийомом «Інтелекту» є використання технік раціонального навчання (методика «Повітряні кульки», «Запам'ятовую ефективно»). Це суто когнітивна вправа: концентрація — фотографування зором — відтворення. Це дозволяє учням 8 класу тримати в пам'яті величезні пласти географічних назв. В НУШ вивчення назв відбувається через прийом «Географічного практикуму» та ігрових рефлексій («Мікрофон», «Продовж речення»). Акцент ставиться не на

швидкості відтворення, а на усвідомленні значення об'єкта. Наприклад, замість простого зазубрювання родовищ сланцевого газу, учні НУШ обговорюють екологічні ризики (прийом «За і Проти»). Це робить знання більш «людяними», але менш системними з точки зору фактології.

4. Прийоми контролю: «Алгоритм самоперевірки» проти «Рефлексії стану». У посібниках «Інтелекту» контроль є невід'ємною частиною кожного кроку (вправа «Зірочки», де учень вписує букви відповідей і отримує зашифроване слово). Це прийом миттєвого фідбеку: якщо слово не склалося, учень одразу розуміє, що десь помилився. В НУШ за посібником З. Філончук застосовуються прийоми емоційної рефлексії (вправа «Три обличчя»). Це важливо для психологічного комфорту НУШ, де вчителю важливо знати, як дитина почувається після уроку. Проте цей прийом не завжди дає об'єктивну картину засвоєння складних термінів, як-от «пенеплен» чи «денудація», на відміну від тестових тренажерів «Інтелекту».

Проведений аналіз свідчить про глибоку диверсифікацію методичного інструментарію в досліджуваних моделях. Урок за посібником «Інтелект України» нагадує «жорсткий» дидактичний алгоритм, де кожна хвилина навчального часу зафіксована друкованою основою. Це дозволяє вчителю 8 класу уникати витрат часу на диктування чи перемальовування схем, фокусуючи увагу учнів на встановленні причинно-наслідкових зв'язків та роботі з номенклатурою.

Натомість план-конспект З. Філончук (НУШ) пропонує «м'який» сценарій, де вчитель виступає модератором дискусії. Основна вага тут переноситься на розвиток комунікативних навичок та вміння працювати з неструктурованою інформацією (пошук в інтернеті, робота з інтерактивними картами). Якщо «Інтелект України» забезпечує гарантований рівень академічних знань через багаторазове повторення та вправи-тренажери, то НУШ створює умови для формування

ціннісного ставлення до географічного середовища через емоційне залучення та групову взаємодію. Таким чином, обидва підходи є ефективними, проте переслідують різні стратегічні цілі: технологічну підготовку фахівця в одному випадку та розвиток адаптивної особистості — в іншому.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексний порівняльний аналіз реалізації географічної освіти в межах двох провідних освітніх моделей сучасної української школи — концепції «Нова українська школа» (НУШ) та науково-педагогічного проєкту (НПП) «Інтелект України». Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Встановлено, що обидві моделі базуються на єдиній нормативно-правовій базі (Закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Державний стандарт базової середньої освіти), проте пропонують різні шляхи досягнення освітніх результатів. Якщо НУШ орієнтується на дитиноцентризм, соціалізацію та формування «м'яких навичок» (soft skills), то «Інтелект України» робить ставку на інтенсифікацію навчання, розвиток академічної обдарованості та системне тренування когнітивних сфер учня.

2. Проведений порівняльний аналіз виявив суттєві розбіжності у засобах навчання:

- У моделі НУШ підручник виступає в ролі «навігатора», що стимулює дослідницьку автономію учня та передбачає використання широкого спектра зовнішніх ресурсів. Методика орієнтована на ігрові, проєктні та діалогічні форми роботи.
- У проєкті «Інтелект України» реалізується високотехнологічна модель «все в одному» через уніфікований посібник-зошит. Це дозволяє впроваджувати чітко алгоритмізований сценарій уроку з використанням технік раціонального навчання (вправи «Повітряні кульки», «Запам'ятовую ефективно»), що забезпечує високу щільність уроку та швидке засвоєння номенклатури.

3. Практична реалізація (на прикладі 8 класу). Аналіз теми «Рельєф України» засвідчив, що модель НУШ (за методикою З. Філончук) фокусується на емоційному залученні (прийом «емоційного гачка») та груповій взаємодії. Натомість «Інтелект України» застосовує «координатну прив'язку» та метод опорних конспектів, що сприяє формуванню жорстких професійних навичок географа (картографічна грамотність, системність мислення) у коротші терміни.

4. Дослідження показало, що кожна з моделей має свої переваги: НУШ є ефективною для формування адаптивної особистості з розвиненим критичним мисленням, тоді як «Інтелект України» забезпечує потужну академічну базу, необхідну для подальшої профілізації та наукової діяльності. Перспективним напрямом розвитку географічної освіти є інтеграція STEM-технологій та імітаційно-ігрових практик в обох моделях, що дозволить поєднати технологічність «Інтелекту» з діяльнісною свободою НУШ.

Отже, варіативність сучасної географічної освіти в Україні дозволяє задовольняти різні освітні потреби суспільства, забезпечуючи при цьому виконання державних стандартів через якісно різні, але взаємодоповнювальні методичні підходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Редакція від 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 18.04.2026).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. Редакція від 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 18.04.2026).
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. Київ : МОН України, 2016. 40 с.
4. Освітня програма науково-педагогічного проєкту «Інтелект України» : офіційний сайт проєкту. URL: <https://intellect-ukraine.org/> (дата звернення: 18.04.2026).
5. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF> (дата звернення: 18.04.2026).
6. Сидоренко В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. Методист. 2018. № 5. С. 4–21
7. Лунячек В., Борисенко К., Ієвлева Ю. Трансформація географічної освіти у процесі реалізації концепції Нової української школи. *New pedagogical thought*. 2022. Т. 110, № 2. С. 79–87. URL: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2022-110-2-79-87> (дата звернення: 18.04.2026).
8. Нова українська школа як складова інтеграції України в європейський освітній простір (індикатори успіху) [Електронний ресурс] / за ред. Г. М. Терещенко ; ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Київ, 2023. 127 с.

9. Свір Н. В. Змістові особливості викладання географії у науково-педагогічному проєкті «Інтелект України». *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії*. 2018. Вип. 28. С. 69–74. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2018-28-10>.
10. Чубрей О. та ін. Сучасні аспекти викладання географії (на прикладі науково-педагогічного проєкту «Інтелект України»). *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Т. 1, № 204. С. 73–78. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2022-1-205-73-78>
11. Лебідь Г. Наступність і перспективність у реалізації науково-педагогічного проєкту «Інтелект України». *Вересень*. 2025. Т. 106, № 3. URL: <https://doi.org/10.54662/veresen.3.2025.10>
12. Кремень В. та ін. Профільна середня освіта: концептуальні засади для Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 2. С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>
13. Хомич Л. Вчитель Нової української школи: вектори професійного розвитку. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. Т. 20, № 2. С. 168–177. DOI: [https://doi.org/10.35387/od.2\(20\).2021.168-176](https://doi.org/10.35387/od.2(20).2021.168-176)
14. Денисенко Н. Г. та ін. Практична підготовка майбутніх учителів: теоретико-методичні орієнтири Нової української школи. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 84, т. 1. С. 90–97. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/84.1.17>
15. Дрокіна А. STEM-освіта як ефективний напрям реалізації ключових положень Концепції Нової української школи. *Education. Innovation. Practice*. 2024. Т. 12, № 3. С. 20–25. DOI: <https://doi.org/10.31110/2616-650x-vol12i3-003>
16. Мальчикова Д. С., Молікевич Р. С., Саф'яник І. С. Імітаційні та ігрові STEM-технології і практики на уроках природничо-математичного циклу. *Науковий вісник Херсонського державного*

університету. Серія: Географічні науки. 2021. № 14. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2021-14-9>

17. Топузов О., Ляшенко О., Засекіна Т. Про експериментальну роботу Інституту педагогіки НАПН України з реалізації ідей Нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. Т. 5, № 2. С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5212>

18. Хренова В. В. Інклюзивна освіта в умовах нової української школи: проблеми та перспективи. *Освіта та педагогічна наука*. 2020. № 1 (173). С. 3 – 13.

19. Гільберг Т. Г., Паламарчук Л. Б., Совенко В. В. Географія : підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти. Київ : Оріон, 2024. 256 с.

20. Кобернік С. Г., Коваленко Р. Р. Географія : підруч. для 7 кл. закл. заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2024. 272 с.

21. Філончук З. В. Географія. 8 клас. Харків : Вид. група «Основа», 2025. 143 с. (Серія «Мій конспект. Матеріали до уроків»).

22. Калошин В.Ф., Гоменюк Д.В., Сушенцева Л.Л. Методика Шаталова В.Ф.: сутність, здобутки, перспективи: Методичний посібник. К.: 2008. 44 с.